

No consentiràs pensaments impurs

COLLECCIÓ ASSAIG

SÈRIE DEU MANAMENTS

Direcció: Anna Punsoda

- I Jordi GRAUPERA, *Estimaràs Déu sobre totes les coses.*
- II Ignasi MORETA, *No prendràs el nom de Déu en va.*
- III Maria GARGANTÉ, *Santificaràs les festes.*
- IV Leticia ASENJO, *Honraràs pare i mare.*
- V Bernat DEDÉU, *No mataràs.*
- VI Blanca Llum VIDAL, *No cometràs adulteri.*
- VII David FERNÀNDEZ, *No robaràs.*
- VIII Carla VALL I DURAN, *No mentiràs.*
- IX Sira ABENOZA, *No consentiràs pensaments impurs.*
- X Maria SEVILLA PARIS, *No desitjaràs els béns del proïsme.*

Sira Abenoza

NO CONSENTIRÀS
PENSAMENTS IMPURS

FRAGMENTA EDITORIAL

Publicat per FRAGMENTA EDITORIAL
Plaça del Nord, 4
08024 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Collecció ASSAIG, 99

Primera edició OCTUBRE DEL 2024

Direcció editorial IGNASI MORETA
Producció editorial i gràfica MARIA CALLÍS
Disseny de la coberta ALBERT PLANAS

Imatge de la coberta Escultura de Moisès
del Palau de Justícia de Bruges
Imatge de la pàgina de respecte Detall d'un gravat del segle XVI
sobre Josel van Rosheim

Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, S. A.

© 2024 SIRA ABENOZA GONZÁLEZ
pel text

© 2024 FRAGMENTA EDITORIAL, S. L. U.
per aquesta edició

Dipòsit legal B.19.485-2024
ISBN 978-84-10188-11-2

Amb el suport de

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDEX

I	Cobejàvem purificar-nos d'aquestes sordideses...	7
II	L'home pot pensar quan té la possibilitat de fer-ho	21
III	Avergonyar-se de la seva immoralitat	25
IV	Com t'importa la teva puresa	39
V	Qui lluita contra els monstres	53
VI	Caldrà admetre	65
VII	Jo els estimo pel que són	73
VIII	Jo em celebri i em canto	79
	Bibliografia	83

I

COBEJÀVEM PURIFICAR-NOS D'AQUESTES SORDIDEESES...

*Cobejàvem purificar-nos d'aquestes sordideses portant
aliments a aquells a qui anomenaven elegits i sants,
a fi que en l'oficina de la seva panxa fabriquessin
àngels i déus per a la nostra alliberació.*

AGUSTÍ D'HIPONA, *Confessions*

NO SÉ QUIN ÉS L'ANIMAL mamífer que genera més fàstic. Vull dir que no conec cap enquesta o estadística que ens en doni xifres. Però si hagués de fer una juguesca, apostaria força diners que el porc seria al pòdium dels més repulsius. Imaginem, doncs, un porc amb les potes enfangades de merda i el morro humit de baba i moc, ensumant el cul d'una truja; movent el nas i rondinant i grunyint: rony, rony. Imaginem-lo enfurismant-se i esquitxant aquell munt de merda per tot arreu —vigila que t'esquitxa.

Així és com ens devien veure els qui es van *inventar* els deu manaments: com una colla de porcs que necessitaven alguna intervenció dràstica per no esdevenir unes bèsties tan fastigoses. Aquesta di-ria que era la intenció que hi havia al darrere dels manaments. En especial, del manament que ens ocupa: *No consentiràs pensaments impurs* —una exhortació que dona a entendre que els humans, si no vigilem, no només podem esdevenir porcs per fora sinó també, i sobretot, porcs per dedins. Calien deu dards enverinats d'un verí molt potent que adormís les feres —com amansim alguns presos o malalts mentals als centres penitenciaris i als manicomis. Deu drogues o tipologies de Soma que asseguressin que no ens descarrilàvem, que ens comportàvem com cal.

Fins al vuitè manament, els dards que van llançar a la nostra miserable espècie eren una mena de manual d'instruccions per a l'acció. Se centraven a ordenar allò que havíem de fer i allò que no. Arribat el novè manament en la fórmula que ha perviscut, ja no en van tenir prou amb dir-nos què havíem de fer per ser bons cristians. Els emissaris es van adonar

que la nostra espècie no era només una mena de gos sofisticat que calia domesticar per mitjà de l'entrenament en determinades accions —aixeca la poteta, honra els pares, jeu, santifica les festes... Van entendre que el més perillós raïa justament en l'invisible, en el silenci, a l'interior. Allò potencialment més corrupte, la llavor del mal, era previ a l'acció: era el pensament (novè manament) i, encara més, el desig (desè manament). Els dos darrers manaments redoblaven així l'eina de control social que quedava ingènuament coixa fins al vuitè manament, quan se centraven només en el que és visible, en el gest.

De fet, el pas de l'exterior a l'interior, de l'acció al pensament, no era nou. Segons Nietzsche, en promulgar-lo el cristianisme bevia del primer gran mestre del dogma: Plató. El filòsof grec va ser el responsable de confegir els dos conceptes que més han oprimat i desnaturalitzat la humanitat: la noció de l'esperit pur i la del bé en si mateix. Plató, però, ho va fer de manera tan complexa i rebuscada que el seu missatge no va arribar a la majoria. Temps més tard el cristianisme s'erigiria en el platonisme del «poble», traduïnt a un codi «popular» les nocions que en Plató eren més obscures —i, per tant, menys fecundes, amb menys capacitat de ser transmeses.

No consentiràs pensaments impurs, sentència el manament. Només quatre paraules per dir-nos tantes coses. D'entrada, com tots els manaments, es tracta d'una ordre o una prohibició. Parteix de la idea que l'ésser humà necessita cadenes, frens, repressió dels instints. Seguint de nou Nietzsche, ser un bon cristià seria estar disposat a sacrificar la llibertat, l'orgull i la confiança en nosaltres mateixos; mutilar-nos i menysprear qui som —perquè som profundament menyspreables i per això dignes de compassió. El novè manament, com qualsevol altre, és una mortalla.

Però, en aquest manament en concret, ¿què és allò que hem d'acordonar i amortallar? Fins a l'anterior ens fixàvem en les nostres accions —matar, santificar, honrar. Ara arriba un salt quàntic. Ja no només caldrà esmorteir el gest, les decisions, les accions, sinó també tot allò que és invisible a la mirada. Al novè manament, s'imposarà ja no només una taxonomia sobre allò que (no) es pot fer, sinó que entrarem dins del nostre cervell per coartar allò més íntim: els pensaments, els dubtes, les preguntes, la imaginació! L'estat totalitari es torna així règim del terror, pura distopia. Perquè, quan diem «no con-

sentiràs», ¿qui és el subjecte i l'objecte de control? ¿No te'ls consentiràs a tu o no els consentiràs a ningú? Amb aquesta formulació ambigua, el novè manament sembla exhortar-nos a ser vigilants del pensament propi i de l'aliè. Per ser bons cristians, ens hem de convertir en guardians de tot el regne. Tothom tindrà dret a coartar-nos allò que semblava que no ens podrien robar mai: la llibertat de pensar i d'imaginar.

Un pas més. *No consentiràs pensaments impurs* és una ordre de vigilància interior, de domini d'un mateix en allò més primigeni: en el dubte, en l'elaboració, en el camí. Ens obliga a la integritat moral i espiritual sense que pugui ser autèntica —perquè és una integritat que no és fruit de la llibertat ni de l'exploració sinó que és imposada des de fora. El pensament, ja de partida, ha de ser pur, recte, com cal. I el problema no és tant que la puresa pugui ser una aspiració o una meta sinó que es tracti d'una imposició de partida. Perquè, per poder pensar, hem de poder equivocar-nos, hem de poder anar pel camí tort, hem de mirar la llum i la foscor, dubtar, modelar el fang, fer figuretes malformades, hem

de poder dir ximpleries i barbaritats: tot això forma part del procés de pensar. Si no podem tenir pensaments impurs, ¿podem pensar en absolut?

Al novè manament sembla que no hi ha lloc pel dubte sinó només per la norma i el deure constants. Una rigidesa que ens remet directament a Kant, que va desplegar un cos teòric que permet dir amb paraules més elevades el que ja estava contingut als manaments en una versió per al «poble». Kant, amb la seva ètica deontològica, va defensar que el bé en si mateix, la conducta correcta, no és aquella que té bons resultats sinó la que és fruit de la bona intenció, del bon pensament. Hi ha uns principis morals universals que no s'han de trencar, per dures que puguin ser les conseqüències. Ser bo implica comportar-se de la mateixa manera que tot l'univers s'hauria de comportar i fer-ho per la raó correcta: per obediència, pel seguiment de la norma, mai per interès propi. Tant és així que, com que les verdaderes intencions dels altres no les podem conèixer, només podem estar segurs que algú obra bé pel motiu adequat quan, en fer-ho, es perjudica a si mateix. Només en aquests casos sabem que no ho fa per aconseguir una recompensa.

La llei de Kant, com el deure d'estimar el proïsme com a un mateix, com els deu manaments, és llei moral. Són principis eterns i universals que regulen la relació entre els homes. Tanmateix, hi ha una diferència cabdal entre les dues propostes: si en el cas dels manaments és Déu qui posa les bases de l'ordenament legal, en la proposta de Kant, malgrat que defensi gairebé els mateixos principis, la seva fonamentació no recorre a un ens superior i aliè que ens digui com ens hem de comportar, sinó que busca la llei dins nostre. Per Kant, la raó substitueix Déu, *la raó és divina*.

Tornem als manaments. Ja no n'hi ha prou amb obeir les ordres, hem de fer-ho pel motiu correcte, de manera desinteressada, no per obtenir una recompensa. Hem de ser íntegres. Cal que la bona obra sigui fruit d'un pensament pur, i el pensament pur serà més fàcil d'avaluar si n'eliminem tota sospita. És a dir, si de l'acció no n'extraïem res de bo sinó que fins i tot ens va en contra. D'aquí la importància del sacrifici: el mal i el dolor que ens genera el sacrifici és un senyal de puresa de pensament. Aquells qui, fent el bé, s'infligeixen dolor i se sacrifiquen,

són els indubtablement bons i purs. Els ascetes, els místics i els màrtirs n'han estat mestres.

Simone Weil, la filòsofa mística francesa, confessava que la idea de puresa es va apoderar d'ella als setze anys i que se li va imposar a poc a poc, de manera irresistible. Per ella, la puresa era el camí: «Crist va concedir al seu deixeble estimat, i sens dubte a tots els del seu llinatge espiritual, arribar a ell, no a través de la degradació, del pecat i l'angoixa, sinó a través de l'alegria, la puresa i una dolçor ininterrompudes.» El camí cap a Déu és allunyar-nos del porc que ensuma el cul de la truja, és deturar els impulsos salvatges.

Alegria, puresa i dolçor. Reconec que en aquesta tríada hi ha una bellesa innegable, una positivitat atractiva, un horitzó que sembla tenir sentit, que és lluminós. Tanmateix, no tots els exemples de vida pura i sacrificada són així de lluminosos. Quan anem a casos més canònics, la noció de puresa s'assembla més a un càstig permanent, a una mena de cadena perpètua de nosaltres mateixos, que a un camí cap enlloc. Només ens cal atansar-nos a sant Agustí —que és potser una de les veus més respon-

sables d'introduir la noció de puresa d'esperit i de pensament com a punt central del cristianisme. Agustí d'Hipona és molt clar a l'hora de determinar que una acció bona és aquella que és fruit de la intenció correcta: «Ningú no obra bé quan ho fa a contracor, encara que el que faci sigui un bé.» En aquesta sentència veiem que els primers vuit manaments no són suficients: cal entrar a avaluar el pensament, el desig i l'emoció. El món interior és tant o més rellevant que l'exterior. (Tal com Kant va defensar, però en el seu cas centrant-se més en la raó que en el cor.)

Les *Confessions* de sant Agustí són la primera narració de la vida d'una persona que, en lloc de centrar-se en les seves gestes, posa el focus en l'interior. Aquest n'és precisament el valor històric. Amb aquest text, Agustí d'Hipona ens exemplifica la seva doctrina; ens diu que el que compta és allò que hi ha dins nostre: el nostre cor, el nostre pensament, els nostres desitjos i emocions. El que importa és si el nostre cor és pur o, més ben dit, el nostre compromís i voluntat de purificar-lo. Perquè tots els humans estem plens d'impureses

—nosaltres, els porcs—, i ell, per descomptat, també.

En el seu exercici confessional parla obertament de les impureses i imperfeccions de la seva ànima i justament per això implora Déu (AGUSTÍ D'HIPONA 2007, Llibre I, 6):

És massa estret l'habitatge de la meva ànima perquè hi puguis entrar: eixampla'l. És ruïnós: adoba'l. Té coses que ofendrien els teus ulls: ho confesso i ho sé. Però ¿qui el netejarà? O ¿a qui més, si no és a tu, cridaré: «De les meves faltes ocultes purifica'm, Senyor, i de les que li vindran d'altres protegeix el teu servent»?

A diferència del text de Weil, que parla de nocions com l'alegria o la dolçor i ens inspira el desig d'acompanyar-la, en les paraules de sant Agustí hi trobem un to d'autoflagellació que genera més rebuig que ganes de seguir-lo. El nivell de tortura i càstig de les seves confessions denota un menyspreu de si mateix que arriba fins i tot a provocar vergonya aliena. Tots som així d'impurs —si és que hem d'utilitzar aquesta terminologia—, tots som

encarnats i bruts, tots naixem envoltats de sang i excrements; el que provoca vergonya aliena és que sant Agustí assenyali precisament aquest fet com una cosa vergonyosa (AGUSTÍ D'HIPONA 2007, Llibre II, 1):

Vull evocar les meves turpituds d'altre temps i les corrupcions carnals de la meva ànima [...]. Cremava en l'adolescència per saciar-me de plaers infernals, i vaig gosar ensalvatgir-me en volubles i tenebrosos amors, i es va contaminar la meva bellesa i em vaig tornar podridura als teus ulls, complagut en mi mateix i delirós de plaure als ulls dels homes.

Parlar d'un mateix en termes de «podridura» és la mena d'automenyspreu que Nietzsche tant va criticar del cristianisme. La pregunta seria: a fi d'educar-nos, amb l'aspiració fins i tot de millorar l'espècie, ¿és necessari infligir-nos aquesta mena de càstig? ¿Cal mirar-nos els uns als altres amb aquesta cara de fàstic? Pel que fa la religió que ens ha arribat a nosaltres, a Catalunya i a Espanya, sembla que la resposta és afirmativa. L'obsessió agustiniana per la puresa, el menyspreu cap a un mateix en tant que ésser carnal, de desig, pulsional, és el que ha triomfat en la història del catolicisme i, especialment, del catecisme. (El catecisme parla a bastament sobre la castedat i la

puresa de pensaments. És més, el papa Joan Pau II va escriure sobre la teologia del cos emfatitzant la necessitat de viure de manera pura.)

El novè manament, en la formulació actual, en origen no existia. Va anar prenent força gràcies a autors com sant Agustí i va ser reblat després del Concili de Trento, especialment per la tradició catòlica i pel catecisme. *No consentiràs pensaments impurs* s'erigia així en l'intent de reforçar i precisar en què consistia una vida moralment íntegra; posant èmfasi en una idea de castedat molt exigent i animant els catòlics a lluitar contra els pensaments impurs mitjançant l'oració, la vigilància i la virtut.

La vida recta ja no era només qüestió de defugir el pecat físic, calia cultivar una ment i un cor cristians: plens d'amor, respecte i santedat. Una actitud molt agustiniana que, posteriorment, també sant Tomàs va desplegar parlant de la virtut de la castedat i de la importància de controlar el pensament i el desig —l'eix dels dos darrers manaments. Per a tots dos, la puresa interior era essencial per a la vida moral i espiritual, i és probable que sant Agustí s'emmirallés en Pau i la seva ordre: «no tindreu mals desitjos».

Obeir la llei moral cristiana implica ser íntegres en allò que fem però també en allò que pensem i desitgem. Primer en allò que pensem —novè manament—, i després en allò que desitgem —desè manament. És interessant aturar-nos un moment a demanar-nos el per què de l'ordre dels dos últims manaments. El pensament pot ser anterior al desig però també posterior. Desig i pensament es performen l'un a l'altre. Estan vinculats i alhora són autònoms. Jo puc pensar una cosa tan intensament que acabo desitjant-la: penso repetidament en la vida a la muntanya, en les seves virtuts i avantatges i, després de rumiar-hi, l'acabo desitjant —quan d'entrada, seguint una mena de desig primari, sempre havia preferit anar a la platja. La paraula, la formulació, la concreció o l'anàlisi poden despertar-me la pulsio, el foc cec del desig. Així, el pensament performa el desig.

Però també puc recórrer el camí invers: puc desitjar alguna cosa i, a partir de posar nom al desig, d'articular-lo amb paraules, a partir de pensar-lo, puc apaivagar-lo, atenuar-lo, fer-lo desaparèixer des de la raó i l'enteniment, ridiculitzant-lo —hi ha un company de feina que em desperta desig, un desig

sobre el qual no he pensat mai; quan hi penso, en ell i en mi, però també en la meva parella i la meva família, en les febleses d'ell i en la banalitat del sexe, que sempre acaba sent una repetició mecànica, el desig ja s'ha esmorteït i me'l miro i ja només em fa gràcia.

Pensament i desig es performen l'un a l'altre, però cal aturar-se i mirar-los per separat. Per això necessitem dos manaments diferenciats, i que cadascun apunti a un dels dos àmbits que havien quedat descuidats fins aleshores. Dos dards enverinats que emmetzinin les dues dimensions que són més humanes, potencialment més perverses, i sens dubte més sofisticades. Els dos atributs que més ens allunyen del gos o del mico domèstics: el llenguatge i el desig.

Però, ¿per què el pensar, primer?